

Секція 5. ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ

УДК 330

ГЛОБАЛ ІКТІСОДИЇТНИНГ РАҚАМЛИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ

*Абдуалиева Г.С., 2 курс талабаси,
Махамбетова У.Р., илмий раҳбар, ўқитувчи
Тошкент ахборот технологиялари университети, Нукус филиали
Махамбетова С.Д., таянч докторант,
Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби
Ўзбекистон*

Жаҳон аренасида давлатларнинг бугунги иқтисодий аҳволини таҳлил қилиб, ҳатто касби иқтисодчи бўлмаса ҳам, мамлакатлар инқироз босқичидан ўтаётганини ишонч билан айтиш мумкин. Бунга қуйидаги муаммолар далолат беради: инфляциянинг ўсиши, экспорт ҳажмининг кескин камайиши, инвестициялар етишмаслиги, жами давлат қарзининг йил сайин ошиб бориши, коммунал, озиқ-овқат ва хизматлар нархларининг ошиши. Ҳукуматларнинг барча ваъдаларига қарамай, бу давлатлар аҳолисининг турмуш даражаси паст даражада қолмоқда. Бугун кўпчилик давлатларда ниҳоятда зарур бўлган минглаб малакали кадрлар хорижда бўлиб, қайтишни режалаштирмапти, бу эса иқтисодиётнинг ўсиш суръатларини янада секинлаштирмоқда.

Кейинги ўн йилликда рақамлаштириш қўшимча 40 триллион доллардан кўпроқ фойда келтириши мумкин [1].

Иқтисодий тадқиқотларда бундай сифат ўзгариши "рақамлаштириш" ("рақамли" ёки рақамли иқтисодиётга ўтиш) атамаси билан белгиланди ва операцияларнинг харажатларининг камайиши; ишлаб чиқариш жараёнларида одатий операцияларни бартараф этиш ва уларни оптималлаштириш; меҳнат унумдорлигини ошириш; етказиб берувчилар ва мижозлар билан янада мослашувчан муносабатларни шакллантириш; рақобатни кучайтириш; янги бозорларни, шу жумладан хорижий бозорларни ўзлаштириш, бунинг натижасида инновацион фаоллик ва микро даражада бошқарув самарадорлигини ошириш; макро даражада иқтисодий ўсиш ва таркибий ривожланиш билан боғлиқлиги қайд этилди.

Тадқиқотнинг долзарблиги иқтисодий ўсишнинг янги манбаларини топишнинг шошилиш зарурати билан белгиланади.

Рақамли иқтисодиёт ахборот-коммуникация ва рақамли технологияларга асосланган бўлиб, уларнинг жадал ривожланиши ва тарқалиши бугунги кунда анъанавий иқтисодиётга ижобий таъсир кўрсатмоқда. Натижада, у ресурсларни истеъмол қилувчи иқтисодиётдан ресурслар яратувчи иқтисодиётга айланади.

Рақамли иқтисодиётни амалга ошириш ҳаётнинг барча соҳаларида инқилобий ўзгаришларни келтириб чиқаради:

бизнес, савдо, логистика, ишлаб чиқаришнинг сифат жиҳатидан янги моделларини яратиш; таълим, соғлиқни сақлаш, давлат бошқаруви, одамлар ўртасидаги мулоқот форматини ўзгартириш; ушбу янги концепция давлат, иқтисодиёт ва бутун жамият тараққиётининг янги парадигмасини белгилаб бериши керак.

"Рақамли иқтисодиёт" атамаси 1995 йилда Дон Тапскотт томонидан киритилган [2]. Бу рақамли компьютер технологиясига асосланган иқтисодиёт бўлиб, баъзан Интернет иқтисодиёти, янги иқтисодиёт ёки веб-иқтисодиёт деб аталади.

Муаллифлар жамоаси таъкидлашича, рақамли иқтисодиёт - бу компьютер тармоқлари орқали ҳам, бутун технологик цикл, бухгалтерия ҳисоби, ҳисобот ва молия тизимлари бўйича шартномалар асосида ҳам хизматлар кўрсатиш, ишлаб чиқариш, маҳсулотларни сотиш ва етказиб беришдир.

Рақамли иқтисодиёт - бу ишлаб чиқаришнинг асосий омиллари рақамли шаклда тақдим этилган маълумотлар бўлиб, уларни қайта ишлаш ва катта ҳажмларда фойдаланиш, товарлар ва хизматларни сақлаш, сотиш, етказиб бериш ва истеъмол қилиш жараёнида турли хил ишлаб чиқариш, технологиялар, ускуналар, самарадорлик, сифат ва самарадорликни оширишга имкон берадиган фаолиятдир.

"Рақамли иқтисодиёт" атамаси иқтисодиётнинг барча тармоқлари ва ижтимоий фаолиятга таъсир этувчи, ахборот-коммуникация соҳасидаги умумий мақсадли янги технологияларнинг трансформацион таъсири натижаси сифатида тушунилиши кераклигини таъкидлайди.

Рақамли иқтисодиётга қизиқиш ахборот технологиялари дунёнинг барча мамлакатлари иқтисодий ривожланишида истисносиз борган сари муҳим аҳамият касб этаётгани билан изоҳланади. Рақамли иқтисодиёт катта маълумотлар технологиялари, саноат буюмлар интернетини ва нарсалар интернетини, квант технологиялари,

конвергенція (нано, био, ахборот ва когнитив технологияларнинг конвергенцияси), ишлаб чиқариш, робототехника ва бошқа ахборот технологиялари ва ахборот хавфсизлиги технологиялари кўшимчалардан кенг фойдаланишни ўз ичига олади.

Рақамли иқтисодиёт иқтисодиётнинг таркибий қисми бўлиб, унда субъектлар ва номоддий ишлаб чиқариш билимлари устунлик қилади ва бу, ўз навбатида, ахборот жамиятини белгилашда асосий кўрсаткич ҳисобланади.

Хулоса. Рақамлаштириш даражасини ошириш инсонларнинг ҳаёт сифатини яхшилашга ёрдам беради, хусусан:

янги бандлик имкониятлари, аҳолининг харид қобилиятининг ўсиши, таълимнинг мавжудлиги ва сифати, рақамли хизматларнинг қулайлиги ва малакали кадрлар учун иқтисодиётнинг жозибадорлиги.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Тавасиев А.М. ва бошқалар. Банк иши. Менежмент ва технология. 2017.
2. Барберис Ж. Энг янги молиявий технологиялар бўйича қўлланма. 2017.

УДК 330

ИҚТИСОДИЁТНИ РАҚАМЛАШТИРИШНИНГ РИВОЖЛАНАЁТГАН МАМЛАКАТЛАР ФАРОВОНЛИГИГА ТАЪСИРИ

*Абдуалиева Г.С., 2 курс талабаси,
Махамбетова У.Р., илмий раҳбар, ўқитувчи
Тошкент ахборот технологиялари университети, Нукус филиали
Махамбетова С.Д., таянч докторант,
Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби
Ўзбекистон*

Ҳозирги вақтда рақамли иқтисодиётни ривожлантириш муаммолари ва истикболларини ўрганиш жуда долзарбдир, чунки ҳозирда хомашё иқтисодиётдан юқори технологияли ишлаб чиқаришга ҳал қилувчи ўтиш кузатилмоқда. Янги технологик ечимлар ва имкониятларнинг замонавий тенденциялари, глобал ахборотлаштириш бу жараённи фаоллаштирмоқда. Шу билан бирга, рақамлаштириш давлатларни жаҳон иқтисодиётига интеграция қилиш, жаҳон бозорларига чиқиш мақсадида халқаро ва минтақавий ҳамкорликка қаратилган. Рақамлаштириш ҳам самарадорлик,